

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

УДК 346.242:330

Р. П. БОЙЧУК,

кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник відділу правового забезпечення галузевого інноваційного розвитку НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено форми, методи та інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні, їх нормативно-правове забезпечення. Взаємодія держави і господарюючих суб'єктів у галузі інвестиційної діяльності полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних, економічних та пропагандистських методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягнення оптимального рівня економічного і соціального розвитку суспільства. Комплекс указаних методів повинен розглядатися як єдиний економіко-правовий механізм державного регулювання інвестиційної діяльності. У даний час відсутні як чітко сформульована методологічна основа систематизації засобів, які притаманні відповідним методам управлінського впливу на інвестиційну діяльність, так і методика їх застосування з прогнозованою ефективністю в цілях розвитку соціально-економічної системи країни.

Ключові слова: інвестиції, державне регулювання інвестиційної діяльності, інвестиційна діяльність, ефективність інвестицій.

Постановка проблеми. Одним із головних чинників економічного розвитку держави є інвестиції. Визначальними умовами для їх залучення є сприятливий інвестиційний клімат і стабільне законодавство. А тому найважливішим фактором активізації інвестиційних процесів є організація ефективної системи управління і регулювання інвестиційної діяльності, побудова найбільш раціонального механізму державного регулювання інвестиційної діяльності. Однак, попри суттєві напрацювання в цій сфері, усе ще залишаються прогалини і відкритими низка проблем, які потребують досконалого обґрунтування та вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне регулювання інвестиційних процесів і ефективність інвестицій досліджували такі зарубіжні економісти, як Дж. Александер, І. Ансоф, Дж. Бейлі, Е. Бредлі, Дж. Гікс, А. Гропеллі, Дж. М. Кейнс, Дж. Кокс, Г. Марковіч, Дж. Маршалл, Ф. С. Мишкін, М. Міллер, Ф. Модільяні, Ж. Моссен, Е. Нікбахт, К. Рейлі, Ж. Ривуар, С. Росс, П. Самуельсон, Дж. Сорос, Д. Стейнер, С. Уелш, І. Фішер, І. Форестер, М. Фрідман, В. Шарп та ін.

Вагомий внесок у формування теоретично-методологічних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку країни на основі державного регулювання інвестиційної діяльності внесли такі провідні вчені, як: Д. В. Задихайло, В. К. Мамутов, О. П. Подцерковний, С. В. Глібко, В. А. Устименко, В. С. Щербина, О. М. Вінник, М. П. Лукінська, О. Барановський, З. Герасимчук, О. Дзюблюк, П. Єгорова, І. Камінська, М. Карлін, М. Козоріз, Н. Краснокутська, І. Луніна, Б. Луців, І. Лютий, С. Науменкова, Л. Пейкова, С. Рогачов, Е. Терещенко, Л. Федулова, В. Ходаківська, С. Шумська і багато інших.

Увага зазначених вище науковців торкається здебільшого теоретичних аспектів соціально-економічного розвитку країни, його фінансового, особливого інвестиційного забезпечення, участі інститутів фінансового ринку в акумулюванні та перерозподілі фінансових інвестиційних ресурсів на основі державного регулювання інвестиційної діяльності.

Метою цієї статті є дослідження та аналіз форм, методів та інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід свідчить, що навіть в умовах розвиненої ринкової економіки існує об'єктивна необхідність у державному регулюванні господарської діяльності. Серед економістів немає єдності щодо розмежування форм і методів такого регулювання. Тому в першу чергу необхідно визначитися з відповідними категоріями, які будуть застосовуватися в дослідженні форм, методів та засобів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Метод (від грец. *μέθοδος* – «шлях крізь») – систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати певну задачу чи досягти певної мети; поняття тотожне алгоритму дій і технологічному процесу [1]. Сьогодні під методом розуміють особливий спосіб або систему способів, які застосовні до будь-якої науково-практичної діяльності. Жоден спосіб не є повноцінним і завжди реалізується в сукупності, проте саме за особливостями окремого способу відрізняють і систематизують методи.

Методи державного регулювання економіки – це способи впливу держави на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення умов їхнього ефективного функціонування відповідно до напрямів державної економічної політики. Кожен метод ґрунтується на використанні сукупності *інструментів (регуляторів, важелів)* [2, с. 17].

Державне регулювання економіки потребує системного підходу до вибору методів та притаманних їм засобів впливу держави на суб'єктів економічних відносин. Регулюванню підлягають складні процеси життєдіяльності суспільства, на які не здатні ефективно впливати окремі важелі або будь-які вибірково, незбалансовані їх комбінації. Результативність державного регулювання зростає, якщо ці важелі застосовуються не випадково чи під тиском груп спеціальних інтересів і кон'юнктури, а системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань соціально-економічного розвитку.

Системний підхід передбачає інтеграцію в цілісну систему, по-перше, елементів, що формують стратегію соціально-економічного розвитку, по-друге, елементів, що утворюють підсистему регуляторів.

В економічній теорії усталеною є класифікація методів державного регулювання економіки за двома самостійними критеріями: за формами впливу та засобами впливу. За формами впливу методи державного регулювання економіки поділяють на дві групи: методи прямого та непрямого впливу [2, с. 17].

Методи прямого впливу безпосередньо діють на функціонування суб'єктів ринку. Такий безпосеред-

ній вплив здійснюється за допомогою інструментів (засобів) адміністративно-правового характеру, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання, та економічних інструментів прямого впливу.

Методи непрямого впливу – це методи, які регламентують поведінку суб'єктів ринку не прямо, а опосередковано, через створення певного економічного середовища, яке змушує їх діяти в потрібному державі напрямі. До методів непрямого впливу належать інструменти фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, амортизаційної, інноваційної та інших напрямів економічної політики, а також методи морального переконування.

Основні засоби прямого та непрямого державного регулювання господарської діяльності визначені ст. 12 Господарського кодексу України та іншими законодавчими актами.

Залежно від засобів впливу виділяють правові, адміністративні, економічні та пропагандистські методи державного регулювання економіки.

Реалізація державою економічної політики (ст. 9 ГК України) – це здійснення довгострокової (стратегічної) і поточної (тактичної) економічної і соціальної політики, спрямованої на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому [3]. Одним із напрямів економічної політики держави є інвестиційна політика, яка спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення та концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним. Як зазначає О. А. Руденко, «державне регулювання інвестицій» та «державна інвестиційна політика» – не тотожні терміни. Інвестиційна політика – більш широке поняття і може застосовуватись як невтручання, тоді як поняття «державне регулювання інвестиційної діяльності» має активну природу [4, с. 31].

В Україні єдиною державною стратегією у сфері інвестиційної діяльності визначає Верховна Рада України, яка створює законодавчу базу для сфери інвестиційної діяльності; затверджує пріоритетні напрями інвестиційної діяльності як окрему загальнодержавну програму у складі Програми діяльності Кабінету Міністрів України, загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку, охорони довкілля; в межах Державного бюджету

ту України визначає обсяг асигнування для фінансової підтримки інвестиційної діяльності [5, с. 37].

Взаємодія держави і господарюючих суб'єктів у галузі інвестиційної діяльності полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних, економічних та пропагандистських методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягнення оптимального рівня економічного і соціального розвитку суспільства. У контексті загального розуміння терміна «метод державного регулювання економіки» можна визначити метод державного регулювання інвестиційної діяльності як сукупність прийомів, способів, прямих і непрямих, за допомогою яких держава впливає на учасників інвестиційних відносин.

Комплекс правових, адміністративних, економічних та пропагандистських методів повинен розглядатися, на наш погляд, як єдиний економіко-правовий механізм державного регулювання інвестиційної діяльності. Тим не менше, у даний час відсутній як чітко сформульована методологічна основа систематизації засобів, які притаманні відповідним методам управлінського впливу на інвестиційну діяльність, так і методика їх ефективного застосування в цілях розвитку соціально-економічної системи країни на основі принципу державного регулювання інвестиційної діяльності. Основоположним принципом державного регулювання інвестиційної діяльності повинна бути законодавчо забезпечена стійка рівновага між імперативним впливом держави на інвестиційну діяльність і свободою її здійснення. Надлишкове втручання держави підвищує корупційні ризики і викликає погіршення інвестиційного клімату, стагнацію і відтік інвестицій у більш економічно привабливі юрисдикції.

Законодавча база є найважливішим напрямом державного регулювання інвестиційної діяльності. Правовий режим інвестування в Україні визначається національним законодавством, яке, у свою чергу, складається з великої кількості нормативних актів.

Метою державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 11 Закону України «Про інвестиційну діяльність») є реалізація економічної, науково-технічної і соціальної політики, виходячи із цілей та показників економічного й соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності. При цьому створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найбільш важливих для задоволення суспільних потреб напрямах, насамперед со-

ціальній сфері, технічному і технологічному вдосконаленні виробництва, створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадженні відкриттів і винаходів, в агропромисловому комплексі, в реалізації програм ліквідації наслідків Чорнобильської аварії, у виробництві будівельних матеріалів, у галузі освіти, культури, охорони культурної спадщини, охорони навколишнього середовища та здоров'я [6].

Засоби державного регулювання впроваджуються за допомогою правових форм. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 12 Закону України «Про інвестиційну діяльність») включають управління державними інвестиціями, регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

Форми і методи та засоби регулювання інвестиційної діяльності регламентовані нормативними актами різних галузей права. Приміром, відносини щодо участі держави у статутних капіталах господарських товариств є цивільними і регламентуються нормами цивільного права, а надання субсидій і субвенцій з бюджетів усіх рівнів відноситься до сфери дії бюджетного права. Аналогічним прикладом може служити надання інвестиційних кредитів для реалізації лізингових проектів у вигляді капітальних вкладень, яке на законодавчому рівні регулюється бюджетним законодавством і законами України «Про інвестиційну діяльність», «Про фінансовий лізинг».

Засоби державного регулювання інвестиційної діяльності можуть бути умовно розділені на три групи: 1) макроекономічні, до яких відносяться інструменти, що визначають загальноекономічний клімат інвестицій, а саме впливають на процентну ставку, темпи зростання економіки і зовнішньоторговельний режим (визначаються всією бюджетно-податковою політикою); 2) мікроекономічні інструменти, що включають заходи, які впливають на окремі складові інвестицій або на окремі галузі: податкові ставки, правила амортизації, гарантії, пільгові кредити; 3) інституційні інструменти, що дозволяють досягти координації інвестиційних програм приватних інвесторів і включають державні органи інвестиційної політики, об'єднання підприємств, інформаційні системи. До основних засобів регулювання умов інвестиційної діяльності належать:

- подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- державні норми та стандарти;

- заходи щодо розвитку та захисту економічної конкуренції;
- роздержавлення і приватизації власності;
- визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;
- політика ціноутворення;
- проведення державної експертизи інвестиційних проектів;
- інших заходів [7].

Система регулювання умов інвестиційної діяльності не є стабільною, вона підлягає коригуванню залежно від соціально-економічної ситуації в певний період часу, рівня інвестиційної активності суб'єктів господарювання. З метою активізації інвестиційного попиту держава може використовувати традиційні для світової практики методи: збільшувати державні витрати і зменшувати податки, знижувати процентну ставку за кредит, збільшувати грошову масу, втручатися в ринок цінних паперів [8, с. 117]. При цьому завжди повинен дотримуватися принцип державного регулювання інвестиційної діяльності, який передбачає стійку рівновагу між імперативним впливом держави на інвестиційну діяльність і свободою її здійснення. Надлишкове державне регулювання підвищує корупційні ризики і викликає погіршення інвестиційного клімату, стагнацію і відтік інвестицій у більш економічно привабливі юрисдикції.

На підставі аналізу положень статей 11, 12, 12¹ Закону України «Про інвестиційну діяльність» можна виділити два основних напрями участі органів державної влади в інвестиційних відносинах. По-перше, це створення сприятливих умов для інвесторів при здійсненні ними своєї діяльності, а по-друге – пряма участь держави в інвестиційній діяльності, здійснюваній у вигляді капітальних вкладень. При цьому: 1) пряме державне регулювання здійснюється у сфері державних інвестицій; у сфері надкористування та інших видів природокористування; у сфері приватизації об'єктів державної власності і т. д.; 2) непряме регулювання інвестиційних процесів у країні включає забезпечення державою гарантій прав інвесторів, захисту інвестицій та надання державної підтримки інвесторам. Державна підтримка для розроблення інвестиційного проекту надається виключно у разі наявності проектної (інвестиційної) пропозиції шляхом фінансування або співфінансування за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів.

Залежно від форми власності, яка виступає об'єктом інвестування, розрізняють державне регулювання інвестиційної діяльності у сфері: 1) відносин державної власності; 2) регулювання і контролю за інвестиційною діяльністю незалежно від форми

власності, на базі якої діють учасники інвестиційної діяльності; 3) державної підтримки інвесторів, що діють на основі приватної власності.

Для оцінки засобів державного регулювання інвестиційної діяльності та ступеня їх впливу на господарюючі суб'єкти перш за все необхідно дати характеристику основної ланки економіки, без формування і розвитку інвестиційних інтересів якої неможливий розвиток соціально-економічної системи в цілому. Такою ланкою є підприємство як самостійний суб'єкт господарювання (ст. 62 ГК України), створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законом.

Таким чином, підприємство визначається своєю багатозадачністю. По-перше, підприємство створює необхідний обсяг затребуваного суспільством продукту. По-друге, на основі реалізації виробленого продукту відтворюються кошти, витрачені на його виробництво. По-третє – в результаті такої діяльності підприємство виробляє новостворену вартість – прибуток, частина якого через систему податкових відрахувань направляється в бюджет держави, який використовується на життєзабезпечення країни. По-четверте, у результаті діяльності підприємства частина прибутку, що залишилася в розпорядженні підприємства (чистий прибуток), має забезпечити розширене відтворення й успішну реалізацію соціальних програм.

Отже, необхідно виокремити чотири блоки державного регулюючого впливу на ефективність господарської діяльності підприємств. Перебуваючи в постійній залежності від ефективності роботи підприємств, держава, у свою чергу, впливає на економічні процеси, що відбуваються на них, шляхом прийняття законів, які активізують або уповільнюють інвестиційну активність, застосовуючи механізми і засоби управління та регулювання і стимулювання.

Розширене відтворення залежить від ефективності діяльності самих підприємств, яка, у свою чергу, зумовлена трьома взаємодіючими, взаємообумовленими і взаємопов'язаними основними чинниками. По-перше, це рівень інвестиційного клімату в державі; по-друге – це інвестиційна привабливість конкретного підприємства (конкретних програм і вміння ними управляти); по-третє – регулюючий вплив держави, який формує інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість економіки країни, забез-

печує безпеку для інвестування. Зазначений регулюючий вплив держава здійснює в залежності від методу за допомогою правових, адміністративних та економічних засобів у формах управління державними інвестиціями, регулювання умов інвестиційної діяльності і контролю за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності. Отже, механізми державного регулювання інвестиційної діяльності визначаються методами, формами та притаманними їм засобами, визначеними законом.

Інвестиції, на відміну від торгівлі, є могутнішим засобом втручання в економічний суверенітет. Для стабільного розвитку економіки держави важлива не лише кількісна, але і якісна характеристика інвестиційних вкладень. Саме якісна складова інвестицій, їх зміст може викликати виникнення загроз для національної безпеки держави в глобальних масштабах. У зв'язку з цим особливої уваги потребують напрями державного регулювання іноземного інвестування, а саме:

- здійснення іноземних інвестицій на території України. Цей напрям повинен включати заходи, спрямовані на залучення (стимулювання) іноземних інвестицій, обмеження здійснення іноземних інвестицій, надання іноземним інвесторам державних гарантій, здійснення державного контролю і нагляду;

- регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних приватних інвесторів на території іноземних держав;

- управління зарубіжними інвестиціями державного сектору економіки.

Указані напрями повинні забезпечуватися перш за все адміністративними засобами державного регулювання інвестиційної діяльності. Адміністративні засоби базуються на силі закону й на основі класичних методів правового регулювання заборони, дозволу і примусу формуються в конкретні заходи державного регулювання інвестиційної діяльності, які направлені на забезпечення балансу публічних та приватних інтересів.

Адміністративні заходи опосередковуються визначеними законодавчими актами заборонами, дозволами і примусами, які можна класифікувати за спрямованістю дії – адміністративні заходи, направлені на інвестора, реципієнта, об'єкт інвестування, види та характер інвестицій. Таким чином, адміністративні заходи зводяться до створення і застосування законів, що, наприклад, дозволяють, приписують або забороняють окремі види діяльності, вимоги до організаційно-правових форм реципієнта, видів майнових цінностей, які можуть використовуватися як інвестиції в конкретного виду інвестиційних проєктах та їх розмірах і т. п. Для ефективності адміні-

стративних заходів регулювання інвестиційної діяльності законодавством визначається ступінь відповідальності за відповідні порушення.

Адміністративні засоби регулювання в більшості розвинутих країн з ринковою економікою застосовуються в незначній мірі. Їхня сфера діяльності обмежується: завданнями, які протистоять впливу зовнішніх негативних економічних чинників, мінімізації заподіяних ними збитків; активним використанням участі у світовому поділі праці для створення сприятливих умов розвитку економіки; забезпечення відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам [4, с. 67]; охорони навколишнього середовища, створення умов для соціального захисту населення, забезпечення національної безпеки. Серед елементів регулюючого механізму західноєвропейських країн виділяють такі: 1) спеціальні закони, що встановлюють порядок ввезення і функціонування прямих іноземних інвестицій, контроль за ними з боку центральної і місцевої влади; 2) органи, які здійснюють контроль за іноземними інвестиціями; 3) валютний контроль; 4) система і правила звітності іноземних інвесторів; 5) правовий захист іноземних інвестицій.

Аналіз законодавства розвинених країн в інвестиційній галузі дозволяє виявити характерний приклад, що ілюструє типову відмінність у рівні розвитку системи забезпечення національної безпеки і розробці проблем, пов'язаних з розвитком економіки під впливом інвестиційних процесів, між провідними державами і країнами, що знаходяться на нижчому рівні розвитку. Таким прикладом служить законодавство США.

Центральне місце в нормативній базі США з цього питання займає «Закон про іноземні інвестиції і національну безпеку 2007» (The Foreign Investment and National Security Act of 2007). Цей закон посилює контроль і впорядковує процедуру допуску іноземного капіталу в галузі, які потенційно пов'язані з національною безпекою і є невід'ємною частиною «Exon-Florio» поправки¹. Закон розширив список угод, що підлягають перевірці Комітетом з іноземних інвестицій у США (Committee on Foreign Investment in the United States) (далі – «Комітет»), за рахунок включення в нього угод з придбання активів і об'єктів т. зв. «критичної інфраструктури», під якою розуміються «системи і майно як матеріального, так і віртуального характеру, які є життєво важливими для країни, і нездатність чи знищення таких систем і май-

¹ Поправка Ексона-Флоріо 1988 р. до Закону про оборонне виробництво 1950 р. уповноважує Президента США «регулювати іноземні інвестиції, особливо в оборонних галузях».

на зробити негативний вплив на національну безпеку країни» [9]. Комітет є міжвідомчим органом, безпосередньо підкоряючись президентові США.

Відповідно до приписів вищезгаданого закону Мінфіном США на його виконання було розроблено й опубліковано «Керівництво, що регулює порядок поглинання, придбання і злиття іноземними особами при здійсненні угод, які зачіпають інтереси національної безпеки» (далі – «Керівництво»). «Керівництво» вступило в силу 22 грудня 2008 р. і кодифікує зміни по реалізації положень в інвестиційній сфері.

Іноземні інвестори можуть вільно вкладати свої кошти в більшість галузей економіки США, а також вивозити основний капітал і прибутки. Проте є і певні обмеження на здійснення іноземних інвестицій у капітал компаній деяких галузей американської економіки, які встановлюються або з міркувань національної безпеки, або для захисту «чутливих галузей» і «критичної інфраструктури». Такі обмеження стосуються: атомної енергетики, телебачення і радіомовлення, програм у галузі передових технологій, сільськогосподарського виробництва і рибної промисловості, банківської і біржової діяльності, у сфері повітряного і морського транспорту, надання митних послуг, у галузі видобутку корисних копалин. Такі законодавчі акти США, як Закон про оборонну продукцію (Defense Production Act of 1950), Закон про інвестування конверсії і перехідний період оборонної промисловості (Defense Conversion, Reinvestment, and Transition Assistance Act of 1992), фактично повністю обмежують участь іноземного капіталу в галузі розробки і виробництва військової техніки і озброєнь.

Необхідно відмітити, що двосторонній Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про заохочення та взаємний захист інвестицій (Договір ратифіковано Законом № 226/94-ВР від 21.10.94 р.) містить двосторонні обмеження щодо допуску іноземних інвестицій [10].

Кожна із Сторін зберігає за собою право відмовляти будь-якій компанії в наданні переваг за цим Договором, якщо така компанія контролюється громадянами будь-якої третьої країни, та в тому, що стосується компанії іншої Сторони, така компанія не веде суттєву підприємницьку діяльність на території іншої Сторони або якщо вона контролюється громадянами третьої країни, з якою Сторона, що відмовила, не підтримує нормальних економічних стосунків.

Відповідно до п. 1 ст. 2 Договору Сполучені Штати Америки залишають за собою право встановлювати або зберігати винятки обмеженого характеру із національного режиму в таких галузях: повітряний

транспорт; океанське та прибережне судноплавство; банківська діяльність; страхування; урядові субсидії; програми страхування та позик; енергетика; брокерство у митній службі; володіння нерухомим майном; володіння або управління радіомовленням або громадськими радіо- та телестанціями; володіння акціями в Корпорації супутникового зв'язку; послуги у сфері громадського телефонного та телеграфного зв'язку; підводна кабельна служба; використання землі та природних ресурсів; гірничі розробки надр, які знаходяться в державній власності; морські та пов'язані з ними послуги; «первісне ділерство» з цінними паперами Уряду Сполучених Штатів Америки.

Відповідно до п. 1 ст. 2 Договору Україна залишає за собою право встановлювати або зберігати винятки обмеженого характеру з національного режиму в таких галузях: виробництво устаткування, яке використовується виключно для атомних електростанцій; морський транспорт, включаючи океанське та прибережне судноплавство; повітряний транспорт; атомна електроенергетика; приватизація об'єктів освіти, спорту, медицини та науки, які фінансуються за рахунок державного бюджету; підприємства по видобутку солі; підприємства по видобутку та переробці, рідкоземельних, уранових та інших радіоактивних елементів; володіння та управління телевізійними та радіотрансляційними станціями; власність на землю.

Вважається, що адміністративні методи державного регулювання вторинні порівняно з економічними, ґрунтуються на останніх. Отже, необхідно змінювати принципи і підходи до використання інструментів адміністративного впливу на економіку на підставі зміни самого механізму державного регулювання інвестиційної діяльності, спрямованого не тільки на її активізацію, але і на обмеження гіпертрофовано розвиненої в окремих галузях економіки інвестиційної діяльності, що перешкоджає економічному зростанню держави або приводить до регресу. На відміну від адміністративних, економічні інструменти регулювання керують виробничо-господарською діяльністю підприємств. На відміну від адміністративних, вони активізують або обмежують інвестиційну активність у дозволених видах діяльності, дозволяючи прискорити або сповільнити виробничий розвиток і справляючи, таким чином, вплив на рівень життя, наповнюваність бюджету держави, а також на стабільність соціально-економічної системи. Економічні заходи державного регулювання інвестиційної діяльності реалізуються за допомогою економічної політики, що передбачає використання

інструментів бюджетної і фінансово-кредитної систем. Для будь-якої сучасної держави використання бюджетних коштів має важливе значення, а для майбутнього України ці заходи стають надзвичайно важливими. Бюджетні інструменти характеризуються напрямками та розмірами витрачання бюджетних коштів.

Висновки. На інвестиційну політику України і її нормативно-правове забезпечення значний вплив справляють інтеграційні процеси, що відбуваються останнім часом у світі. Це є схожою ознакою в регулюванні інвестиційної діяльності в Україні і в зарубіжних країнах. Проте державне регулювання інвестиційної діяльності повинно здійснюватися з чітко визначеними національними пріоритетами; завданням, які протистоять впливу зовнішніх негативних економічних чинників, мінімізації заподіяних ними збитків; активним використанням участі у світовому поділі праці для створення сприятливих умов розвитку економіки; забезпечення відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам.

Взаємодія держави і господарюючих суб'єктів в галузі інвестиційної діяльності полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних, економічних та пропагандистських методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягнення оптимального рівня економічного і соціального розвитку суспільства. Комплекс перерахованих методів повинен розглядатися як єдиний економіко-правовий механізм державного регулювання інвестиційної діяльності.

На даний час гостро постає необхідність чіткого формулювання методологічної основи систематизації засобів, які притаманні відповідним методам управлінського впливу на інвестиційну діяльність, визначення методики їх застосування з прогнозованістю ефективності в цілях розвитку соціально-економічної системи країни.

Перебуваючи в постійній залежності від ефективності роботи підприємств, держава, у свою чергу, впливає на економічні процеси, що відбуваються на них, шляхом прийняття законів, які активізують або уповільнюють інвестиційну активність, застосовуючи механізми і засоби управління та регулювання і стимулювання. Вплив держави повинен здійснюватися на основі виокремлення чотирьох блоків державного регулюючого впливу на ефективність господарської діяльності підприємств. По-перше, забезпечення створення необхідного обсягу затребуваного суспільством продукту; по-друге, відтворення коштів, витрачених на створення продукту; по-третє – вироблення новоствореної вартості – прибутку, частина якого через систему податкових відрахувань повинна направлятися в бюджет держави, який використовується на життєзабезпечення країни; по-четверте – забезпечення розширеного відтворення й успішної реалізації соціальних програм. Указаний державний вплив повинен здійснюватися з дотриманням принципу державного регулювання інвестиційної діяльності, який передбачає стійку рівновагу між імперативним впливом держави на інвестиційну діяльність і свободою її здійснення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поняття «Метод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>.
2. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 316 с.
3. Господарський кодекс України // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
4. Руденко О. А. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / О. А. Руденко // Наук. вісн. Полтав. ун-ту економіки і торгівлі. – 2014. – № 1 (63). – С. 31–37.
5. Іноземні інвестиції та національний капітал: парадигми взаємодії : зб. наук. пр. / ред. Я. А. Жаліло. – К. : Сатсанга, 2001. – С. 67.
6. Крючкова І. В. Теоретико-методологічні аспекти державного регулювання інвестиційної політики як важливого фактора економічного зростання / І. В. Крючкова, Р. В. Попельнюхов // Вісн. Хмельниць. нац. ун-ту. – 2010. – № 1, т. 2. – С. 298–301.
7. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
8. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки : підручник / І. Р. Михасюк, Л. А. Швайка. – Львів : Магнолія плюс, 2006. – 220 с.
9. Законодавство об иностранных инвестициях США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ustradeusa.org/usa/307/313/?Print=1>.

10. Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про заохочення та взаємний захист інвестицій : Договір ратифіковано Законом № 226/94-ВР від 21.10.94 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 15. – С. 36. – Ст. 716.

REFERENCES

1. Poniattia «Metod» [The term «method»]. *uk.wikipedia.org*. Retrieved from : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4> [in Ukrainian].
2. Chystov S. M., Nykyforov A. Ye., Kutsenko T. F. (2000) *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: Navch. posibnyk [State regulation of the economy: Training. manual]*. K.: KNEU [in Ukrainian].
3. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*. 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, st.144 [in Ukrainian].
4. O. A. Rudenko. (2014) Osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання investytsiinoї diialnosti v Ukraini [Features of state regulation of investment activity in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*. № 1 (63) [in Ukrainian].
5. Zhalilo Ya. A. (Eds.) (2001) *Inozemni investytsii ta natsionalnyi kapital: paradyhmy vzaïemodii. Zb. nauk. prats [Foreign investment and national capital, interaction paradigm. Coll. Science. papers]*. K.: Satsanha [in Ukrainian].
6. Kriuchkova I. V., Popelniukhov R. V. (2010) Teoretyko-metodolohichni aspekty derzhavnoho rehuliuвання investytsiinoї polityky yak vazhlyvoho faktora ekonomichnoho zrostantia [Theoretical and methodological aspects state regulation of investment policies as an important factor of economic growth]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Herald of Khmelnytsky National University*. 1, 2. 298–301 [in Ukrainian].
7. Pro investytsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 № 1560-KhII [On investment activity: Law of Ukraine of 18.09.1991 № 1560-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*. 1991, N 47, st.646 [in Ukrainian].
8. Mykhasiuk, I. R., Shvaika L. A. (2006) *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: pidruchnyk [State regulation of the economy: textbook]*. Lviv: Mahnoliia plus [in Ukrainian].
9. Zakonodatelstvo ob inostrannykh investitsiyakh SShA [Legislation on Foreign Investment USA]. *rustradeusa.org*. Retrieved from <http://rustradeusa.org/usa/307/313/?Print=1> [in Russian].
10. Dohovir mizh Ukrainoiu ta Spoluchenymy Shtatamy Ameryky pro zaokhochennia ta vzaïemnyi zakhyst investytsii: Dohovir ratyfikovano Zakonom N 226/94-VR vid 21.10.94 [Agreement between Ukraine and the United States on the promotion and reciprocal protection of investment / Agreement ratified by Law N 226/94-BP of 21.10.94]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Herald of Ukraine*. vid 12.03.2010 2010 № 15, stor. 36, stattia 716, kod aktu 49920/2010 [in Ukrainian].

Р. П. БОЙЧУК

кандидат юридических наук, ведущий научный сотрудник отдела правового обеспечения отраслевого инновационного развития НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

ФОРМЫ, МЕТОДЫ И ИНСТРУМЕНТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Исследованы формы, методы и инструменты государственного регулирования инвестиционной деятельности в Украине, их нормативно-правовое обеспечение. Взаимодействие государства и хозяйствующих субъектов в области инвестиционной деятельности заключается в комплексном применении правовых, административных, экономических и пропагандистских методов для создания условий эффективной деятельности последних и достижения оптимального уровня экономического и социального развития общества. Комплекс указанных методов должен рассматриваться в качестве единственного экономико-правового механизма государственного регулирования инвестиционной деятельности. В настоящее время отсутствуют как четко сформулированная методологическая основа систематизации средств, присущих соответствующим методам управленческого воздействия на инвестиционную деятельность, так и методика их применения с прогнозируемостью эффективности в целях развития социально-экономической системы страны.

Ключевые слова: инвестиции, государственное регулирование инвестиционной деятельности, инвестиционная деятельность, эффективность инвестиций.

R. P. BOYCHUK

Candidate of Legal Sciences, Leader Researcher at the Department of Legal Support of innovative development of industry of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

**FORMS, METHODS AND TOOLS OF STATE REGULATION
OF INVESTMENT ACTIVITY**

Problem setting. One of the main factors of economic growth is investment. Defining the terms for their involvement in a favorable and stable investment climate legislation. And because the most important factor in investment processes is the efficient management and regulation of investment activities, building the most efficient mechanism of state regulation of investment activity. The main means of direct and indirect state regulation of economic activities defined in Article 12 of the Commercial Code of Ukraine and other legislative acts. Depending on the means of influence distinguished legal, administrative, economic and propaganda methods of state regulation of the economy.

Target of research – research and analysis of the forms, methods and tools of state regulation of investment activity.

Analysis of recent researches. Government control of investment processes and efficiency of investments was investigated by such foreign economists, as J. Aleksander, I. Ansof, J. Baily, E. Bredly, J. Hicks, A. Gropelly, J. M. Keynes, J. Coke, G. Markovitz, J. Marshall, F. S. Myshkin, M. Miller, F. Modil'yani, Zh. Mossen, E. Hikbakht, K. Reily, Zh. Rivuar, S. Ross, P. Samuelson, J. Soros, D. Steiner, S. Welsh, I. Fisher, I. Forester, M. Fridman, V. Sharp et al. A ponderable contribution to forming of in-methodological and practical aspects of the investment providing of socio-economic development of country on the basis of government control of investment activity was brought in by such leading scientists, as: D. V. Zadykhaylo, V. K. Mamutov, O. P. Podcerkovniy, S. V. Glibko, V. A. Ustimenko, V. S. Notch, O. M. Vinnik, M. P. Lukinska and many other.

Article's main body. The interaction of state and business entities in the field of investment, is the integrated use of legal, administrative, economic and propaganda techniques to create effective conditions of the past and achieve the optimum level of economic and social development. The complex of these methods should be considered as a single economic and legal mechanism of state regulation of investment activity. Currently there are no clearly defined as the methodological basis of systematization of tools that are inherent appropriate methods of administrative influence on investment activity, and methods of their application efficiency predictability for development of socio-economic system.

Conclusions and prospects for the development. On investment politics of Ukraine and her normatively-legal providing considerable influence is carried out by integration processes that take place lately in the world. It is an alike sign in adjusting of investment activity in Ukraine and in foreign countries. However, government control of investment activity must come true with clearly certain national priorities.

Key words: investments, government regulation of investment activities, investment activities, the effectiveness of investments.

Бойчук Р. П. Форми, методи та інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] / Р. П. Бойчук // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2016. – №2 (7). – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Boichuk7.pdf>.